

ANN-CHARLOTTE STÅHLBERG

Svar till Håkansson

I *Ekonomisk Debatt* Nr 5/89 analyserar jag de samhällsekonomiska och fördelningpolitiska konsekvenserna av olika egenskaper i ATPs konstruktion. Min slutsats är att indexanknytningen, 15- och 30-årsreglerna, ATP-taket, ATP-avgiftens utformning och konstruktionen som fördelningssystem har sådana effekter på ekonomin att en lösning av ATP-systemet i dess nuvarande form är att föredra. I praktiken innebär det att ATP, om reallönerna stiger, med tiden blir en grundpension, fast på högre nivå än nuvarande folkpension.

Sune Håkansson beskriver i sin artikel ovan hur konsumtionsmöjligheterna hos dagens ATP-pensionärer begränsas av kraftiga marginaleffekter i både skatte- och bidragssystemet och vill av det skälet ersätta ATP med en förhöjd folkpension.

Håkansson har emellertid invändningar mot delar av den fördelningpolitiska analysen i min artikel. Jag beskriver där hur ATP påverkar fördelningen 1) mellan pensionärer och förvärvsverkamma, 2) mellan generationer och 3) mellan inkomstgrupper. Hur fördel-

ningen mellan pensionärer och förvärvsverkamma påverkas är intressant tycker Håkansson, men han tycker inte det är meningsfullt att beräkna fördelningseffekterna mellan generationer och mellan inkomstgrupper. Hans invändningar är av två slag: 1) en analys av enbart ATP är ointressant, och 2) kostnaderna för en enskild individ, grupp eller generation går inte att uppskatta.

Det är invändningar som jag tidigare stött på bland politiker och administratörer, varför ett klagörande kan ha ett mer allmänt intresse. (Se Ståhlberg [1986], [1988a], [1988b] för en utförlig analys.)

Totalkalkylen

Självfallet är det mer värdefullt att känna fördelningseffekterna av hela den offentliga sektorn än enbart delar av den. Vad betalar vi till den offentliga sektorn under ett liv och vad får vi från den? Om vissa grupper får mer än andra i förhållande till vad de betalar omfördelas inkomster från en grupp till en annan. (Med en sådan totalansats behöver inte skatterna/avgifterna hänföras till specifika förmåner.) Att utvidga analysen av socialförsäkringssystemen till att även omfatta naturaförmåner som sjukvård och utbildning framstår som ett viktigt forskningsområde. Att vi ännu inte kan ta ett sådant helhetsgrepp bör emellertid inte hindra oss från att med tillgängliga metoder studera delarna.

Docent ANN-CHARLOTTE STÅHLBERG är verksam vid Institutet för social forskning, Stockholms universitet.

Min analys av socialförsäkringssystemen handlar om betydligt mera än just ATP, något som inte är okänt för *Ekonomisk Debatts* läsare. (De har kunnat ta del av flera av resultaten i tidskriftens artiklar, den närmast föregående var införd i nr 1/88.) Den fördelningspolitiska analysen omfattar förutom ATP, folkpension och pensionstillskott, både ålders- och förtidspension och därtill sjukpenningförsäkringen. Sammantaget svarar dessa för ca 85 procent av de kontanta utbetalningarna från socialförsäkringen. De kommunala bostadstilläggen, som Håkansson saknar och som det är mer komplicerat att ta hänsyn till i en kalkyl av det här slaget, svarar för 3 procent.

Finansieringen

Håkanssons invändningar mot hur kostnaderna för ATP beräknas bygger delvis på oklarheter om hur ATP finansieras. ATP liksom folkpensionen är ett fördelningssystem vilket innebär att pensionerna finansieras med de samtida förvärvsarbetandes inkomster. Avgiften bestäms så att inte mer pengar betalas in till ATP under året än vad som samma år betalas ut igen i pensioner. I ATP finns därför inget strikt samband enligt försäkringsmässiga principer mellan avgifter och pensionsförmåner. Ingen betalar sin egen pension. Men man är med och betalar pensionärernas pensioner alla år man är yrkesverksam. Jag jämför därför vad en individ, grupp eller kohort förväntas bidra med till pensionssystemet under sin yrkesverksamma tid med vad den senare förväntas få ut i förmåner. Är det så att alla har bidragit i samma utsträckning eller får vissa grupper betala mer än andra? Omfördelningarna redovisar jag dels med förmåns-avgiftskvoten och nettotransferringarnas andel av livsinkomsten, dels med den fördelningsmässigt neutrala pen-

sionsavgiften. Det första måttet innehåller ett antagande om att skatten/avgiften är proportionell mot lönen. Med det andra måttet behövs inte det antagandet. Måttet anger den årliga procentuella skatt/avgift på lönen individen skulle få betala till ATP, dvs till de samtida pensionärerna, om inga inkomstomfördelningar var tillåtna.

Någon fondering som i premiereservsystem sker således inte i ATP. Håkanssons kritik bygger därför delvis på felaktiga premisser. Jag säger delvis därför att under ett övergångsskede togs en större avgift ut än vad som behövdes för att betala pensionerna. AP-fonderna byggdes upp. Det är i det fallet inte alldeles klart att överuttaget skall belasta ATP-kalkylen. Jag har emellertid bedömt det så att sparuttaget inte hade kunnat göras utan ATPs tillkomst (se bla Rehn [1989]). Om överuttaget inte ingår i beräkningen av olika gruppers bidrag till ATP, utan avgiften även dessa första år beräknas som i ett renodlat fördelningssystem, blir överkompensationen större än vad som anges i min artikel och den första generation som får sin livsinkomst sänkt på grund av ATP är född något senare.

Referenser

- Rehn, G, [1989], "En rättvis och flexibel tilläggs-pension. Inlägg i pensionsdebatten inom arbetarrörelsen under 1950-och 1960-talen." Meddelande 7/1989, Institutet för social forskning, Stockholms universitet.
- Ståhlberg, A, [1986], "Social Welfare Policy- Nothing But Insurances?". Meddelande 6/1986, Institutet för social forskning, Stockholms universitet.
- Ståhlberg, A, [1988a], "Lifetime Redistribution of Social Insurances in Sweden." Meddelande 3/1988, Institutet för social forskning, Stockholms universitet.
- Ståhlberg, A, [1988b], "Lifecycle Income Redistribution of the Public Sector. Inter- and Intragenerational Effects", i Persson, I, (red), *Generating Equality in the Welfare State*. Norwegian Univ Press (under utgivning).